

Köy Yerleşiminde Kültürel Peyzaj Kapsamlı Peyzaj Tasarımı: Ulupınar, Çanakkale

Füsun ERDURAN NEMUTLU^{1*} Sedanur KETENCİ²

^{1,2}Peyzaj Mimarlığı Bölümü/ Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Çanakkale
Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye

*Corresponding author e-mail: fusunerduran@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0104-5994
Received:23.08.2023 Accepted:27.12.2023

Özet

Kırsal alanlar sade, huzurlu yaşam ortamları, ekonomik yaşam olanakları, doğal ve kültürel kaynaklarının ilgi çekiciliği ile özellikle son yıllarda cazibe merkezi olmaya başlamışlardır. Bu kapsamda köyler, büyük kent yaşamından uzaklaşmak isteyenlerin alternatif rekreasyon ve turizm faaliyetleri yaptıkları, ikinci konut edindikleri, hatta kalıcı yerleştikleri alanlar durumuna gelmektedir. Bu nedenle bu süreçte öncelikle, köylerin doğal ve kültürel kaynaklarının korunarak kullanımının sağlanabilmesi açısından bilimsel yöntemlerle planlama ve tasarım çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmada Çanakkale merkeze bağlı, Ulupınar köyü irdelenerek, kırsal turizm ve rekreasyon açısından kullanımına yönelik fikir projesi geliştirilmiştir. Çalışma alanı merkeze yakın olması, zengin doğal ve kültürel kaynakları, doğa yürüyüşleri ve rekreasyonel aktiviteler için tercih edilmesi ve ikinci konutların gittikçe arttığı bölgede yer alması nedenleri ile ele alınmıştır. Proje, bölgeyi ziyaret edecek olanlar ve yerleşik yaşayanların doğal ortamda dinlenme, eğlenme ve sosyal ihtiyaçlarını doğaya dayalı faaliyetlerle giderebilmeleri düşünülerek tasarlanmış ve her yaş grubu dikkate alınmıştır. Çalışma yöntemi sömürme analizi ve swot analizi ile alan fonksiyonlarının belirlenmesi, avan (ön) proje ve sonuç olarak fikir projesinin hazırlanması aşamalarından oluşmaktadır. Sonuç olarak alana doğal malzeme ile yapımı önerilen kır evleri ve hobi bahçeleri, macera parkı, oyun alanları, piknik ve dinlenme alanları, yetiştirilen ürünlerin satış pazarları, yaşam boyu tarım eğitim alanı tasarlanmıştır. Yapılan çalışma farklı köylere uyarlanabilir nitelikte olup, doğa ve kültürel kaynakların geleceğe yönelik korunarak kullanımı ve köy kalkınması yönünde öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kırsal kalkınma, Kırsal peyzaj tasarımı, Köy tasarımı, Rekreasyon

Cultural Landscape Comprehensive Landscape Design In Village Settlement: Ulupınar, Canakkale

Abstract

Rural areas have become a center of attraction especially in recent years with their simple and peaceful living environments, economic life opportunities, and attractiveness of natural and cultural resources. In this context, villages become areas where those who want to get away from the big city life do alternative recreation and tourism activities, acquire second homes and even settle permanently. Therefore, in this process, first of all, planning and design studies should be carried out with scientific methods in order to protect and use the natural and cultural resources of the villages. In this study, Ulupınar village, which is connected to the center of Çanakkale, was examined and an idea project was developed for its use in terms of rural tourism and recreation. The study area was chosen because it is close to the center, has rich natural and cultural resources, is preferred for nature walks and recreational activities, and is located in an area where second homes are increasingly increasing. The project has been designed with the aim of meeting the rest, entertainment and social needs of those who will visit the region and residents in the natural environment with nature-based activities, and all age groups have been taken into account. The working method consists of the stages of determining the area functions by performing survey analysis and swot analysis, preparing the preliminary project and finally the idea project. As a result, country

houses and hobby gardens, adventure park, playgrounds, picnic and resting areas, sales markets of grown products, life-long agricultural education area were designed. The study is adaptable to different villages, and suggestions have been made for the use of nature and cultural resources by protecting them for the future and for village development.

Keywords: *Rural development, Rural landscape design, Village design, Recreation*

1. Giriş

Kentsel alanlar dışındaki tüm yerleşim alanları kırsal yerleşimler olarak tanımlanmaktadır. Tekeli (2016), kentsel ve kırsal alanın birine karşıt iki kavram olarak geliştiğini ve kırsalın kent tarafından tanımlandığını vurgulamaktadır. Bu karşıtlığı kentin tarım dışı faaliyetleri olan, sanayi ve hizmetlerdeki nüfus yığılması oluşturmaktadır. Kentin dinamik yapısına karşın kırsal bölgeler, daha sakin, nüfus yoğunluğu düşük olup, doğaya dayalı faaliyetler yapılmaktadır. Aynı zamanda kırsal yerleşimler, bölgenin fiziki şartlarını, kültürünü, ait oldukları dönemin yaşam biçimini fiziki mekânlarına yansıtan, yerel mimarinin yaygın görüldüğü çevrelerdir.

Kırsal bölgeler doğal koşulları ve kendilerine özgü yaşam biçimleri ile şekillenir ve farklı zenginlikleri ile bölgeden bölgeye, hatta aynı bölgede, köyden köye farklılık gösterirler. Kentlerde ise gittikçe birbirine benzeyen tek düze yapılaşmalar görülmektedir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Bu durum özgün yapısını günümüzde koruyabilmiş köylere dikkatleri çekmektedir ve toplumun farklı kesimi tarafından tercih edilmektedir. Bu tercihin en önemli nedenleri kentlerin yaşam şartlarının zorlaşması, daha özgür, huzurlu ortama duyulan özlem, minimal ve sade yaşam arayışı, kırsal kültürü deneyimleme isteği, doğayı tanıma ve yakın olma ihtiyacıdır.

Kentlilerin kırsal alanları kısa süreli eğlence ve dinlenme ihtiyaçları için kullanmaları yanı sıra, yazlık ikinci konut yapımı için kullanmaları hız kazanmaktadır. Ayrıca emeklilik sonrası sürekli yerleşenler ve toplumun dar gelirli kesimlerinin kırsal alanlarda yaşama eğiliminde olması, köylerde farklı tasarımlar yapılması ihtiyaçlarını oluşturmaktadır (Tekeli, 2016). Bu bağlamda özellikle kent merkezleri yakınındaki köylerin yapısal olarak gelişmekte olduğu, bazen kent baskısına fazlaca maruz kaldığı, hassas kaynaklarının ve üretimlerinin tehlike altına girebildiği görülmektedir. Bu nedenlerle köylerin kendi öz yapısının korunarak gelişebilmesi için, plan kararları oluşturulması ve günümüz ihtiyaçları doğrultusunda tasarımlar gerçekleştirilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Uzun vd. (2012), kırsal alanlarda peyzaj planlarının yapılması ile farklı sektörlerin kırsalda gelişiminin desteklenebileceğini vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda doğal kaynaklarının akılcı ve sürdürülebilir kullanımı sağlanarak ekonomileri ve demografik yapıları canlanabilir. Bu bağlamda Ulupınar Köyü'nün kentsel alana çok yakın bölgede yer alması nedeni ile kaynak değerlerinin korunarak kullanımı gereği görülmüş olup, bu çalışma kurgulanmıştır.

Çanakkale merkeze bağlı Ulupınar Köyü, ekonomik olanakları kısıtlı olan ve sürekli göç veren bir yerleşimdir. Köyün karakteri dikkate alınarak yapılacak peyzaj tasarımı ile kentlilerin rekreasyonel ihtiyaçları karşılanırken yerel kalkınma da sağlanabilir. Bu yapılırken Çelik Çanga vd., (2018)'nin de belirttiği gibi kırsal alanlarda yapılacak olan alt ve üst yapı çalışmalarının ve gerçekleştirilecek rekreasyonel etkinliklerin ortamın yapısını bozmayacak ve olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde olması için peyzaj tasarım ilkeleri dikkate alınmalıdır. Peyzaj tasarımı, bir bölgenin doğal ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını sağlamaya yönelik kararlarla geleceğe yönelik kullanımını belirler. Bu nedenle tasarımlarda kentlilerin kırsal alanları kullanımındaki beklentileri değerlendirilmeli, her kesimin ve farklı yaş gruplarının ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Günümüzde kentlerin olumsuz etkilerinden uzaklaşmak isteyenler özellikle doğal peyzaja hakim kırsal alanları hedef almaktadır.

Çalışma konusu olan Ulupınar Köyü, konumu, görsel peyzaj değeri, doğal kaynakları yanı sıra, tarımsal faaliyetlere uygunluğu ile kültürel peyzaj kaynakları açısından çok değerlidir. Bu yönleri ile kentlilerin rekreasyonel faaliyetleri için kullanım oranı gittikçe artmaktadır (Fotoğraf 1). Alan, doğa yürüyüşü, doğa eğitimi, alternatif turizm ve farklı rekreasyonel aktivitelere olanak sunması yanı sıra yerel halkın çağdaş yapısı nedeni dikkate alınarak çalışma konusu olmaya değer bulunmuştur. Ayrıca çok yakınında farklı nitelikli ve zengin üretimler yapılan köyler olması gelişim olanağı sağlamaktadır. Bölgenin bu nedenlerle korunarak kullanılması gereğine dikkat çekilmek istenerek yerel yaşamı destekleyebilecek tasarım getirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada bu doğrultuda tasarım geliştirilmiştir. Tasarımda gelecek kuşakların kırsal yaşam olanaklarını tanıyarak doğa ile iç içe zaman geçirebilmelerine de dikkat edilmiştir. Fikir projesi niteliğindeki tasarım, bölgede alternatif faaliyetler önererek her yaş grubundan bireylerin dinlenme, eğlenme ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Fotoğraf 1. Köyden Atikhisar barajı manzarası (2023)

1.1. Köy Tanımı ve Nitelikleri

Resmi gazetenin 68. sayısında (7/4/1924) yayınlanan köy kanununa (442 nolu) göre Köy tanımı: Cami, okul, otlak, yaylak, baltalık, orman gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık oturan insanların bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte oluşturdukları yerleşmelerdir (Anonim, 2023a).

Oxford sözlüğüne göre ise Köy; yönetim durumu, toplumsal ve ekonomik özellikleri ve nüfus yoğunluğu bakımından kasabadan farklı, daha küçük ve geri olan, genellikle tarımla uğraşan, konutları ve öteki yapıları bu yaşamı yansıtan, kırsal yerleşim birimidir (Oxford, 2022). Türkiye'deki en küçük idari birim "Köy"dür ve nüfus yoğunluğu belirleyicilerden biridir. Muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilen, zengin doğal kaynakları ekonomiye, kültüre ve sosyal yaşama şekil veren, kentlerle sürekli etkileşim içinde olan yerleşimlerdir.

Kentin ve kırın nüfusu, birbirinden farklı düşünce biçimlerine, davranış kalıplarına sahip olmaları dikkate alınarak kentli ve köylü olarak kavramsallaştırılmıştır. Kentin ve kırın bu şekilde bir karşıt kavram çifti olarak tanımı kent ve kırsal arasında bir karşılıklı bağımlılığı ya da bütünlüğü de tanımlamış olmaktadır (Tekeli, 2016). Aslında kent ve kırsal her ikisi de birbiri ile etkileşim halindedir ve kullanıcılar birbirinin kaynağından yararlanmaktadır. Köyde yaşayanlar kentlerin kamusal hizmetlerini kullanırken kentliler kırsal bölgelerin doğal ve sosyo-kültürel yaşamından, ürünlerinden yararlanmaktadır.

Köyler yüzey şekillerine, eğime ve denizden yükseklik durumlarına göre farklı doğal yapıya sahip olur. Aynı zamanda köyün yaşam biçimi nedeni ile sosyal, ekonomik ve kültürel geçişler

hızlı olur. Bu durum toplumun çevre ile etkileşim biçimini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyerek hızlı bir çevresel değişim yaşanmasına ve peyzajın şekillenmesine neden olur (Twine, 2005; Giannecchini vd., 2007). Bu farklı peyzaj özellikleri ve oluşan manzara bütünlükleri kentlilerin sanatsal yönden beslenmesinden spor aktivitelerinin çeşitlenmesine kadar farklı olanaklar sunabilmektedir.

Köyün yaşam olanakları, üretilen ürünlere bağlıdır ve alan biçimleri bu ürünlerin yarattığı desenlerden oluşmaktadır. Tüm bunlar kırsal peyzaj karakterlerini ortaya koymaktadır. Böylece köyler, sadece doğal kaynakları ile değil, farklı dönemleri yansıtan yerel mimari örnekleri, yaşanmış önemli tarihi olayları, taşınmaz kültürel değerleri, yaşam biçimleri, sözlü-yazılı tarihleri, folklorik özellikleri ve mekânsal nitelikleri (alan kullanımları) ile de karakter kazanırlar. Farklı karakterlere sahip köyler günümüzde gittikçe cazibe merkezi haline gelmektedirler. Kültürel peyzaj çalışmaları yapılarak uygun tasarımlar geliştirilmesi, köylerin bu karakterlerinin devamlılığını sağlayabilecektir. Bu kaynakların günümüze uyarlanarak kullanımı önemlidir. Çünkü kültürel değerler gelecek nesillere aktarılması gereken, alışkanlıklarla yaşayabilen değerlerdir. Kullanılmadıklarında ise silinip giderler.

1.2. Kırsal Alan Kültürel Peyzaj Değerleri

Kültürel peyzaj, insanın çevresi ile karşılıklı etkileşimi sonucu zaman içinde şekillenen tüm oluşumlar, faaliyetler, yöreye özgü gelenek ve göreneklerin toplamından meydana gelen değerler bütünüdür (Erduran vd., 2012; Erduran Nemutlu ve Çelik, 2016). Kültürel peyzaj değerlerinin korunarak günümüz şartlarına uygun kullanımlar haline getirilmesi ile bölge değerlerinin yaşatılması mümkün olacaktır. Böylece sahip olunan kültürel peyzajlar çok farklı ekonomik fırsatlar sunabilmektedir (Aas vd., 2005; Besculides, vd., 2002; Varnacı Uzun ve Somuncu, 2011). Köylerin en önemli kültürel peyzaj değerleri tarımsal üretimler ve ürünlerin işlenişidir. Tarımsal faaliyetler yörede araziye şekil vererek ilgi çekici peyzajlar yaratmaktadır. Bu üretimlerin devamlılığının sağlanması, yöresel yöntemlerin gelecek kuşaklara taşınabilmesi için, köyün zevkli bir çalışma alanı haline getirilebilmesi gereklidir. Bu açıdan kırsal alanlar günümüzde en etkin olarak turizm ve rekreasyon için kullanılmaktadır.

Tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde insanlar için evrensel bir ihtiyaç olan rekreasyon; yaşanan bir çok sorun nedeniyle insanların giderek birbirinden uzaklaştığı dönemde, toplumsal, fiziksel ve psikolojik yararlar sağlamaktadır. İnsanlar rekreasyon faaliyetleri ile kendi yapabileceklerinin, potansiyellerinin farkına varmaktadır. Ayrıca yaratıcılıklarını kullanarak kendi ihtiyacını da giderebilirler (Sevil vd., 2012).

Kentte yaşayan kişilerin yoğun ve stresli yaşamlarında kaybettikleri enerjilerini geri kazanmak, fiziksel ve ruhsal olarak yenilenmek, aile ve arkadaşları ile doğanın içinde hoş zaman geçirerek mutlu olmak için yaptıkları kısa veya uzun etkinliklere rekreasyon etkinlikleri denilmektedir. Doğaya dayalı ve doğanın şartlarında yapılan, kırsal yaşam ile iç içe olunan aktiviteler ise kırsal rekreasyon ve turizm faaliyetleridir. Kırsal rekreasyon faaliyetleri, doğada yürüyüş yapmak, fotoğraf çekmek, bitkiler ve hayvanlarla ilgilenmek ve onları tanımak olabildiği gibi kırsal yaşamın içinde yöresel özellikleri deneyimlemek için yapılan tüm aktivitelerdir. Bu etkinlikler uzun süreli konaklamalı olduğunda ve farklı yerlerden gelen kişiler tarafından yapıldığında ise turizm kavramı oluşmaktadır.

Eskiden daha konforlu turizm etkinlikleri tercih edilirken günümüzde kırsal turizmin de içinde yer aldığı alternatif turizm türlerine ilgi daha fazladır (Yaşaroğlu, 1992; Yıldız ve Kalağan, 2008; Dönmez vd., 2016; Altuntaş, 2019). Kırsal turizm, ziyaretçilere farklı olanaklar sunarken, ekonomik sıkıntılar nedeniyle nüfusu azalan ve yaşlanan köylerin kalkınmasını sağlayarak göçün önüne geçmeyi amaçlamaktadır (Soykan, 2003; Altuntaş, 2019). Ayrıca farklı fırsatların,

bölge dinamikleri ve paydaşlarının tümünün korunarak kullanılabilmesi için turizm anlayışında sürdürülebilirlik olgusu da gereklidir. Sürdürülebilir turizm; yaşamın devamlılığı için gerekli olan çevrenin korunmasını içermektedir (Varnacı Uzun ve Somuncu, 2011). Sürdürülebilir turizm anlayışında, ekonomik kazanç amacı ile doğal ve kültürel kaynaklar kullanılırken onlar üzerindeki olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi amaçlanmalıdır. Sürdürülebilir turizmde temel hedef, çevreye duyarlılık, ekonomik olarak katma değer elde edilmesi ve sosyal olarak eşitlikçilik arasında bir denge kurulmasıdır (Somuncu ve Yiğit, 2009). Bu dengeyi köy yerleşiminde kurabilmek, o bölge kaynakları doğrultusunda ve yerel kalkınma dikkate alınarak tasarımlar yapılması ile olabilecektir. Köylerin kaynağının doğadan geldiği ve ekonomilerinin tarımsal faaliyetlere dayandığı dikkate alınırsa bu bölgelerde yapılacak turizm aktivitelerine bölge tarımsal üretimlerinin entegre edilmesi, sürdürülebilirliği sağlayacaktır.

Çalışma alanı olarak seçilen bölgenin kentlilere günübirlik veya uzun süreli hizmet vermesi istendiğinden rekreasyonel aktivite olarak tarımsal üretimlerden yararlanılması hedeflenmiştir. Bu tasarımlarla geliştirilen kırsal alanlarda köyün özgün yaşamı korunurken bölgenin kalkınması da sağlanacaktır. Köylerin özgün yapısına göre gelişimlerini hedefleyen “Köy Tasarım Rehberleri” bu yönde önemli bir araçtır.

1.3. Köy Tasarım Rehberi

Köy tasarım rehberleri tüm dünyada, kırsal yerleşimlerin özgün dokusuna uygun gelişerek fiziki mekân tasarımını amaçlamaktadırlar. Kırsal alana özgü yöresel özelliklerin, yerel halk tarafından aktarılarak planlama yapılmasını sağlayan bir araçtır.

Köy tasarım rehberinin Türkiye’de yürürlüğe girmesi, 2013 yılında İmar Kanunu’na yapılan ek madde ile olmuştur. Bu madde şöyle özetlenebilir: Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önemli köylerin bu özelliklerini koruyarak yaşamasını ve gelişmesini sağlamak amaçlanmaktadır (Kut Görgün ve Yörür, 2018).

Köy tasarım rehberlerinde, köyler kendisini çevreleyen kırsal alanla birlikte değerlendirilir ve bölgenin peyzaj karakterlerini belirler. Ayrıca ülkelerin planlama sistemlerinde yer alarak sosyal ve ekonomik ihtiyaçlara, bölgenin fiziksel karakterine göre köylerin gelişmesine etki etmektedirler (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Rehberin Türkiye peyzajlarına sağlayacağı katkıları şu şekilde sıralayabiliriz (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007; Görmüş vd., 2015): Kırsal ekonomiyi iyileştirerek yerel, bölgesel ve ulusal ekonominin gelişmesine ve yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunur. Planlama aracı olarak altlık oluşturabilir. Türkiye peyzajlarının doğal, kültürel ve sosyal zenginliğinin sürdürülmesini sağlar ve gelecek nesillere aktarılır. Yapılacak yatırımların mevcut olan karaktere uyumlu bir şekilde gelişimini yönlendirecek ilkelerin belirlenmesini sağlar.

Kırsal alanların kaynaklarının doğru kullanımı için günümüzde kırsal tasarım rehberleri gereklidir. Bölge tasarım rehberi, yerel otorite tarafından tasarım ve planlamaya daha fazla bölgesel ve yerel olarak yaklaşmayı teşvik etmek için hazırlanır. Köy tasarım rehberleri ise danışma dokümanlarıdır. Genellikle köy halkı tarafından üretilir ve gelişmenin köy yerleşimi ile nasıl uyum içinde gerçekleştirileceğini gösterirler (Eminağaoğlu ve Çevik, 2007). Her ikisi de bölge doğal ve kültürel kaynaklarının korunarak kullanılması amacı ile hazırlanır ve yerel katılım esastır. Kırsal alanın sahip olduğu kaynaklara göre turizm olanağı, çeşidi, gelişimi ve yatırımları bu rehberde ortaya konulmalıdır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın ana materyali Çanakkale merkez İlçe'ye bağlı olan Ulupınar Köyü'dür. Merkeze yakın olması, kente, baraja, boğaza ve doğaya hakim manzara noktalarına sahip olması köyün peyzaj karakterinin yüksek olmasını sağlamaktadır. Köy, 40.096355 enlem ve 26.476591 boylam konumundadır. Kent, deniz seviyesinde kurulmuş olup, Ulupınar köyü 252 m. yüksekliktedir. Bu nedenle hava nemi nispeten azaldığından kentlilerin rekreasyonel amaçla tercih ettikleri bir bölgedir (Şekil 1).

Şekil 1. Ulupınar Köyü'nün konumu (a, b) ve yerleşim durumu (c).

a: <https://earth.google.com/web/search/>

b: <https://www.haritatr.com/ulupinar-koyu-haritasi-m2b5d>

c: <https://www.ilcelerikoyleri.com/koy/canakkale-merkez-ulupinar-koyu-11669>

Çalışmanın yönteminde sırası ile şu aşamalar izlenmiştir: Öncelikle literatür araştırmaları yapılmış, çalışma alanı haritalarla ve yerinde incelenmiş, fotoğraflar çekilerek yerel halk ile görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra peyzaj mimarlığı tasarım süreci uygulanmıştır. Yapılan proje çalışması bir fikir projesi olduğundan uygulama detayları sunulmamış olup, tasarım aşamaları şu şekildedir: Sörvey ve swot analizler ile alanda kullanılacak işlevlerin belirlenmesi, tüm verilerin sentezlenerek sorun ve ihtiyaçlara göre çözüm oluşturulması. Elde edilen veriler doğrultusunda işlevlerin belirlenmesi ile avan (ön) proje çizilmesi ve kesin projenin oluşturulması (AutoCad-2019 programı). Sonuç olarak alanda önerilen kullanımların üç boyutlu görseller ile tanıtılması (3dsmax 2019 ve Lumion 10.3.2 programı). Bu aşamaların kurgulanmasında, Jienan (2009); Jauslin (2012); Wu vd., Zou ve Ren (2013); Altunkasa ve Uslu (2016); Çakmak vd., (2021); Erduran Nemutlu (2021)'nin çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çalışma alanının mevcut durumunun, potansiyelinin, sorunlarının ve geleceğe yönelik olanaklarının belirlenmesi için sorvey analizi ile birlikte swot (Strength=S: güçlü yönler; W=Weakness: zayıf yönler; O=Opportunity: fırsatlar; T=Threat: tehditler / tehlikeler) analizi yapılması gerekli görülmüştür. Swot analizi bölgenin kırsal turizm olanaklarının belirlenmesinde araştırmacılar tarafından en sık kullanılan bir yöntemdir (Soykan, 2003; Spatariu vd., 2010; Ongun vd., Gövdere ve Çiçek, 2017; Altuntaş, 2019). Bu analiz bize alanın çok yönlü değerlendirilmesinde yardımcı olur ve yöresel veriler bu yolla elde edilebilir. Çalışmada bu analiz yapılırken bölgede yaşayan yerel kişilerin ve muhtarın görüşlerinden de yararlanılmıştır.

3. Araştırma Bulguları

Ulupınar Köyü, Çanakkale merkeze bağlı olup, İzmir yolu çıkışında, yaklaşık 8 km. uzaklıktadır. Kentlilerin hafta sonları eğlenip dinlenirken doğal bir alanda bulunmak istediğinde gidebileceği en kısa mesafedeki kırsal yerleşimdir. Dağ ve baraj manzarasına ve maki bitki örtüsüne hakim ormanlık alanı ile çekim merkezidir. Köy, doğa yürüyüşü yapanların yürüyüş rotası içinde yer almaktadır ve bir çok grup tarafından bölge sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle üniversite öğrencilerinin kulüpleri gruplar halinde farklı etkinlikler yapmaktadırlar. Köyün girişinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesine ait astronomi gözlemevinin bulunması bölgenin kullanım potansiyelini artırmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Ulupınar Köyü girişi ve Üniversite rasathanesi (2023)

Ulupınar Köyü'nün tarihi hakkındaki ilk bilgileri 1905 tarihli Osmanlı arşiv kayıtlarından ediniyoruz. Buna göre, Köy, 1877 - 1878 Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasındaki 93 Harbi sırasında, Bulgaristan'ın Lofça yerleşkesinden gelen göçmenler tarafından 25 hane olarak kurulmuş olup, 100'e yakın nüfusa sahiptir. Gittikçe nüfusu artmıştır ve 1990'lı yılların başında, 261 kişi olmuştur (Çobancaoğlu vd., 2014). Ancak ekonomik nedenler ve ailelerin çocuklarının farklı kentlerde eğitimi gibi nedenler ile Köy nüfusu sürekli değişmiş, bazı dönemlerde çok azalmıştır.

Ulupınar Köyü nüfusu 2007 yılında 17 kişi, 2009 yılında ise 14 kişiye kadar düşen kentte yaşayan yerel kişilerin zamanla ikinci konut olarak kullanması ile geri dönüşler yaşanmaya başlanmıştır. Köyün nüfusu 2021 yılı verilerine göre, toplam 203 (168 erkek, 35 kadın) kişidir. Günümüzde ise, 2023 adrese dayalı sistem verilerine göre %11,82 oranında azalarak toplam nüfus 179 olmuştur (144 erkek, 35 kadın) (Anonim, 2023 b). Bu hareketlilik ekonomik nedenlere ve Köyde okul olmamasına bağlıdır. Köyde 34 hane, 8 ahır; Köy tüzel kişiliğine ait, 1 okul, cami, 2 çeşme, 1 köy odası ve kahvehane vardır. Yenilenmiş bazı yapılar bulunmasına karşın ıssız bir

görüntü hakimdir. Özellikle hafta içi sadece birkaç yaşlı bulunmaktadır. Alanda somut ve somut olmayan miraslar yok olma riski altındadırlar.

Köy yerleşim şekli analiz edildiğinde çıkmaz sokaklarla belirlenen bir köy meydanına açılan sokaklar görülmektedir. Köyün yerel halkının aralarında yakın akrabalık bulunmaktadır ve evlerini birbirinin yanına inşa etmişlerdir (Şekil 2). Evlerin küçük bir kısmı sırt sırta olacak şekilde inşa edilmiştir. Yaşam kültürleri, sosyal yapıları ve ekonomileri bölge iklim şartlarına göre şekillenmiştir (Çobancaoğlu vd., 2014). Bölgede ana geçim kaynağı tarım ve küçükbaş hayvancılıktır (özellikle keçi). Tarım ve Orman Bakanlığı, İl Tarım Müdürlüğü, 2021 yılı Ulupınar Köyü kayıtlı çiftçi verilerine göre 636,152 dekarlık alanda ekim yapılmaktadır. Ürün çeşitleri şöyledir: Ceviz, armut, çam fıstığı, kayısı, zeytin, arpa, badem, buğday, elma, erik, fiğ, karpuz, kavun, kiraz, muşmula, nohut, Trabzon hurması, yulaf.

Şekil 2. Köyün vaziyet planı (Çobancaoğlu vd., 2014).

Köy yakın çevresi Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) karışık ormanı ile kaplıdır. Köy çevresinde Kızılçamlarla karışık olarak en fazla bulunan bitkiler: Badem (*Amygdalus webbii* Spach), Laden (*Cistus creticus* L.), Kermes Meşesi (*Quercus coccifera* L.), Saçlı Meşe (*Quercus cerris* L.), Ayı Fındığı (*Styrax officinalis* L.), Menengiç (*Pistacia terebinthus* L.) dir.

Köyde tarihi Cevat Paşa Okulu (Çanakkale savaşları yıllarında Çanakkale’de askeri valilik yapan Cevat Çobanlı 1870-1938) Milli Eğitim Bakanlığı kayıtlarına göre, 1917 yılında yaptırılmıştır. Bu yapı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu (KTVKK) tarafından 2004 yılında korumaya alınmış ve Köy tüzel kişiliğine ait bina Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi tarafından restore edilerek “Köy Evi” olarak kullanılmaya başlanmıştır (Uygun, 2009) (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Tarihi okul binası (ÇOMU Köy Evi) ve muhtarlık binası (2023)

Ancak Ulupınar Köyünde göç nedeni ile terkedilen bir çok bina vardır ve büyük çoğunluğu harabe haline gelmiştir. Bazı terk edilen köy evlerinde yaşam devam etmediğinden önce ahşap konstrüksiyonlu çatılar, sonra yapının tümü etkilenerek çökmüş, sadece yığma taşların bazıları kalmıştır (Fotoğraf 4). Bu nedenle Köyde yerel mimari örneklerini yansıtan yapılar için de koruma yaklaşımı ön planda tutulmalı ve yöre özgün yapısına uygun gelişmelidir.

Fotoğraf 4. Köy içinde yıkıntı durumundaki yerel mimari örnekleri (2023)

Evlerini her aile yaparken üretim durumuna göre kümes ve ahırını da yanına yapmıştır. Evler o dönemde bölge şartlarına göre çevredeki malzemeler kullanılarak taş ve kerpiçten yapılmıştır. Günümüze kadar gelebilmiş bazı binaların sürekli veya mevsimsel olarak kullanılması ile yapısal bütünlükleri devam etmiştir. Ancak bunlara yapılan niteliksiz bazı müdahaleler özgünlüklerini bozmuştur. Hatta yapıların orijinal halinin ne kadar kıymetli olduğunun farkında olmayan bazı kullanıcılar estetik olmayan çatı çözümlenmeleri yapmıştır. Köy çeşmesi duvarı ve taşları ile dönemi yansıtmaktadır ancak çok bakımsızdır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Ulupınar’da çatısı sonradan değiştirilmiş yerel köy evi ve çeşme (2023)

Radarı tepesi olarak bilinen ve kenti tepeden geniş açı ile izleme şansına sahip olan manzara noktası, Köy sınırına çok yakındır ve bu alanda yeni kurulan restoran ilgi görmektedir. Ancak yapımı sırasında da büyüt tepkiler alan işletme için çok geniş bir alan ayrılarak orman içinde yoğun ağaç kesimi yapılmıştır (Fotoğraf 6).

Köyden 2 km. kadar yukarıda bulunan at çiftliği ise ailelerin en çok tercih ettiği rekreasyonel kullanımdır. Doğanın içinde çocukların atları tanınması ve ilk binicilik deneyimlerini yaşamasını sağlamaktadır. Bu alanlar köyde arsa bedellerinin kıymetlenmesini sağlamıştır. Ancak yerel halkın alanda tarımsal faaliyetleri geliştirmede, işletme kurmadığı ve tarlalarını sürekli satışa çıkardığı görülmektedir.

Fotoğraf 6. T.C. Ulaştırma Bakanlığı Radyo Televizyon Kulesi, Çanakkale Orman İşletme Müd. Radartepe C Tipi Orman Parkı ve içinde yer alan restoran (Öztürk, 2020).

Köyde yapılan görüşmelerde Köy dışından bir çok kişinin toprak sahibi olduğu bilgisi alınmıştır. Genelde ikinci konut yapmak ve hobi amaçlı tarım yaparak dinlenmek için bu alanlar tercih edilmektedir. Ancak Köyde özgün yapıya uymayan gelişimler de başlamıştır (Fotoğraf 7). Ayrıca İl Çevre ve Şehircilik Müd. tarafından 2020 yılında, Yellice mevkiinde turizm alanı amaçlı 1/5000 ölçekli nazım imar planı hazırlanmış olup, ekoturizm alanı ilanı söz konusudur ve çalışmalar başlamıştır.

Alan verimli tarım toprağına sahiptir. Çalışma alanının kırsal rekreasyon ve turizm olanaklarının irdelenmesi açısından yapılan swot analizi verileri şu şekildedir:

Güçlü yönler (Strength):

- Kente yakın konumda olması.
- Şehirler arası yola yakın olması ve kolay bağlantı kurulması.
- Doğal kaynaklarının zenginliği ve su sorununun olmaması.
- Kente hakim manzarası, boğaz, göl ve dağ manzarası olması.
- Tarımın bölgede devam etmesi ve verimli topraklara sahip olması.
- Yoğun karışık Kızıl çam ormanı varlığı ile temiz orman havasına sahip olması.
- Kentin en düşük nem oranının burada olması.
- Yerel insanların sorunsuz ve çağdaş olması.

Zayıf yönler (Weakness):

- Alt yapı eksikliği.
- Nüfusun hızla azalarak yaşlanması.
- Yerel kültürün devamlılığının sağlanamaması.
- Yerel nüfusun hizmet sektörü, tanıtım ve pazarlama konusunda istekli olmaması.
- Kışın sert rüzgara açık olması.
- Ekonomik açıdan gelir getirecek olanakların sınırlı olması.

Fırsatlar (Opportunity):

- Tarihi, kültürel ve coğrafik zenginlikleri olan İl'de olması nedeni ile kültür turizmine uygunluğu.
- Rüzgar sörfü, dağ yürüyüşü, bisiklet için uygun parkurlara ve olanaklara sahip olması.
- Fotoğraf çekmek, resim yapmak gibi pasif rekreasyonlar için olanaklar olması.
- Üniversite rasathanesinin Köy sınırında olması ve gözlem imkanı sağlanması.
- Yakınında aileler için çekim merkezi olan at çiftliğinin yer alması.
- Boğaz manzarasına hakim restoran bulunması.
- Gençler için üniversiteye ait köy evinin kullanılır durumda olması.
- Tarımın yerel kişiler tarafından biliniyor ve iyi yapılıyor olması.
- Gelecekte tarıma açılacak büyüklükte ve nitelikte toprağına sahip olması.
- İstanbul ile yakın iletişimli bir İl'de olması nedeni ile farklı etkinliklerin yapılması (Baja Troia Turkey 2022=Offroad yarışı).
- Doğa ile bağlantı kurmak isteyenler için flora ve faunanın zengin olması.
- Doğal ürünler üretebilmek isteyenler için uygun iklim ve toprak şartları olması.
- Kırsal faaliyetlere katılmak isteyenler için yerli nüfusun aktif olması.

Tehditler/tehlikeler (Threat):

- Bir dönemin yerel yapısını tanıtan mimari örneklerden bazılarının yıkılmaya yüz tutması, orijinalliğinin korunamaması.
- İstihdam imkânı ve devlet desteğinin olmaması nedeniyle kente sürekli göç verilmesi.
- Büyük kentlerden genelde emeklilerin ve yöreye yabancı kişilerin toprak alarak, estetikten uzak bölge karakterine uymayan, beton yapılar yapması.
- Çevrede yapılan ikinci konutların kırsal alan görselliğine uymayan site şeklinde olması.
- Yerel kalkınma yerine yabancı yatırımcının alana girmesi.
- İl genelinde kentleşme baskısının artarak kırsal alanların imara açılması.
- Miras yolu ile devreden alanların parçalanması, mirasçıların sahip çıkmaması ve kültürel dokuya uygun kullanımının terk edilmesi.

Yapılan alan analizleri dikkate alınarak çalışma alanında yer alacak kullanımlar ve işlevler belirlenerek peyzaj tasarımı yapılmış ve detaylı görselleri hazırlanmıştır.

4. Sonuç

Bölgenin temel geçim kaynağının tarım olması dikkate alınarak peyzaj projesinde yaşam boyu tarım eğitimi ve hobi bahçeleri kullanımı ön görülmüştür. Bu doğrultuda Köyde yerli halk tarafından üretilen ve hobi bahçelerinde üretilecek ürünlerin satışının yapılabileceği, muhtarlık tarafından işletilecek pazar alanı ve yanında dinlenme alanları tasarlanmıştır. Belli bir ücret karşılığı yıllık üyelik şeklinde alanlar kiraya verilerek Köye gelir elde edilecektir. Köy yakınında herhangi bir endüstri alanı, karayolu veya kirletici unsur bulunmadığından sağlıklı bitki üretimi yapılabilir ve organik tarım eğitimi verilebilir. Bu yönde üniversite ve kamu kuruluşları ile ortak çalışmalar yapılarak projeler geliştirilmesi mümkündür. Tarımsal faaliyetler yanı sıra peyzaj bitkilerinin tanıtılması ve alanda estetik tasarımlar ile konforlu kullanımlar oluşturulması için her mevsim etkili süs bitkilerine yer verilmiştir.

Bölge sporcular, doğa sporları ile ilgilenenler ve spor eğitimi almak isteyenler için rakım ve atmosfer açısından çok uygun niteliktedir. Her yaş grubundan kullanıcıların sportif ve oyun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için alanlar tasarlanmıştır. Alanının kuzey bölümünün kışın sert rüzgarlardan korunması için rüzgar perdesi oluşturacak bitkiler önerilmiştir. Yönetim birimi oluşturulmuş, yakınında içme ve sulama amaçlı su deposu yapılarak kurak dönemlerde sorun yaşanmaması düşünülmüştür (Şekil 4).

Alanda kullanılan odunsu peyzaj bitkileri gruplarına göre şunlardır:

Ağaçlar: *Acer negundo* L. (Dişbudak yapraklı Akçaağaç), *Acer palmatum* Thunb. (Japon Akça ağacı), *Aesculus hippocastanum* L. (At Kestanesi), *Albizia julibrissin* Willd. Durazz.(Gülibrişim), *Cercis siliquastrum* L. (Erguvan), *Cotinus coggygria* Scop. (Bulut ağacı), *Cupressus arizonica* Greene (Servi), *Lagerstromia indica* L. (Oya ağacı), *Magnolia grandiflora* L. (Manolya), *Malus floribunda* Siebold. (Süs elması), *Prunus cerasifera* Ehrh.(Süs Eriği), *Robinia pseudoacacia* L. (Yalancı Akasya), *Tamarix tetrandia* Pall. (Ilgın), *Platycladus orientalis* L. = *Biota orientalis* (Mazı), *Tilia tomentosa* Moench. (Ihlamur). **Çalılar:** *Callistemon leavis* (Fırça açalısı), *Pittosporum tobira nana* (Bodur yıldız çalısı); *Rosa* spp., (Gül), *Viburnum tinus* L. (herdemyeşil Kartopu) (Şekil 4).

Ulupınar Köyünde oluşturulan bu fikir projesinin tasarımında ile kentlilerin ve kenti ziyaret eden turistlerin gelecek nesilleri ile beraber doğal ortamda tarımsal faaliyetlerde bulunabilmesi,

doğa ile bütünleşmesi, kırsal yaşamı deneyimleyerek her yaş grubuna yönelik eğitim alması dikkate alınmıştır. Gelecek nesillerin üretimi eğlenceli bir ortamda yapabilmeleri için farklı etkinlikler düzenlenmesi öngörülmektedir. Doğal yaşamı tanıtmak ve deneyimlemek küçük yaşlardan itibaren olursa bireylerde yaşam alışkanlığı haline gelebilecektir. Yapılan fikir projesi farklı Köylere örnek teşkil edebilecek olup, kırsal bölgelerin kendi özgün kaynaklarının ve karakterinin korunarak geliştirilmesine yöneliktir.

Şekil 4. Ulupınar Köyü peyzaj tasarımı. 1: Macera parkı, 2-3: Pazar yeri ve dinlenme alanları, 4-5: Oyun alanları, 6-7: Yaşam boyu tarım eğitim alanı

Kaynaklar

- Aas, C., Ladkin, A., Fletcher, J. (2005). Stakeholder Collaboration and Heritage Management. *Annals of Tourism Research*, 32 (1), 28–48.
- Altunkasa, F., Uslu, C. (2016). *Peyzaj Tasarımı*. Birsen Yayınevi, İstanbul. 137s. ISBN No: 9789755116457.
- Altuntaş, A. (2019). Peyzaj Potansiyeli ve Kırsal Turizm İlişkisinin SWOT Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi: Siirt İli Örneği. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 17, 1037-1044. DOI: 10.31590/ejosat.636244. (Erişim tarihi: 11.05.2023) <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/895466>.
- Anonim, (2023 a). Resmi Gazete 668. Sayı., No: 442, sayfa: 20. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/68T.pdf>.
- Anonim, (2023 b). Türkiye Nüfusu İl, İlçe Mahalle Köy Nüfusları. Çanakkale Merkez Ulupınar Köyü Nüfusu. <https://www.nufusune.com/8030-canakkale-merkez-ulupinar-koy-nufusu>.
- Besculides, A., Lee, M.E., Mc Cormick, P.J. (2002). Residents' Perceptions of The Cultural Benefits of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 29 (2), 303–319.

- Çakmak, M., Özden, F., Uslu, A. (2021). Kentsel Alanlarda Biyoçeşitliliği Destekleyen Tasarım Yaklaşımları, Ankara Keçiören Atatürk Botanik Parkı Örneği. Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi, 4:1, 13-27.
- Çelik Çanga, A., Küçük, G., Akman, T. (2018). Köylerde Rekreatif Faaliyet Olanaklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma: Bursa İli Mustafa Kemalpaşa İlçesi Örneği. International Journal of Tourism Economic and Business Sciences, 2(2), 194-201.
- Çobançoğlu, T., Kıracı, B., Güler, K., Salcan, E. (2014). A Changing Vernacular Landscape: Çanakkale Ulupınar Village & Sustainable Solutions. Conference: 7th International Seminar on Vernacular Settlements (15-17 October), Istanbul. <https://www.researchgate.net/publication/311808007> (Erişim: 05.02.2023).
- Dönmez, Y., Türkmen, F., Aytemiz, L., Çabuk, S. (2016). Kırşehir İli Mucur İlçesi'nin Turizm Potansiyel Olanaklarının İncelenmesi. II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi, (28 – 30 Nisan 2016), Antalya, Türkiye, 406 – 416.
- Eminağaoğlu, Z., Çevik, S. (2007). Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 22 (1), 159-160.
- Erduran Nemutlu, F. (2021). Tarihi Bir Meydanın Peyzaj Tasarımı: Çanakkale Zafer Meydanı. Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi, 2021, 4:2, 78-88.
- Erduran Nemutlu, F., Çelik, A. (2016). The Importance and Usage of Grapevine as Landscaping Elements. The Journal of Agricultural Faculty of Uludağ University, 30 (Special), 686-691.
- Erduran, F., Uzun, O., Çetinkaya, G., Dilek, F., Açıksoz, S. (2012). Determination of the Cultural Landscape Values of Lake Suğla in Turkey. International Journal of Food, Agriculture & Environment – JFAE, 10(2), 949-955.
- Gianecchini, M., Twine W., Vogel, C. (2007). Land-cover Change and Human-Environment Interactions in a Rural Cultural and Scape in South Africa. The Geographical Journal. PB, Blackwell Publishing Ltd. Oxford. 173(1), 26-42.
- Görmüş, S., Atmış, E., Artar, M., Özkazanç, N. K., Günşen, H. B., Cengiz, S., Tekbaş, S. (2015). Küre Dağları Milli Parkı Köy Tasarım Rehberleri (Bartın Bölümü), Bartın Üniversitesi Yayınları No: 20, Orman Fakültesi Yayınları, No: 10.
- Jauslin, D. (2012). Landscape Design Methods in Architecture. 49th IFLA World Congress Cape Town South Africa. Landscapes in Transition. (Erişim tarihi:12.04.2021) <https://www.academia.edu/37610058>.
- Jienan, Y. (2009). Research of Landscape Design in Residential Area. Blekinge Institute of Technology The European Spatial Planning Programme, Karlskrona, Sweden. (Erişim tarihi: 13. 04. 2021). <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:829456/FULLTEXT01.pdf>.
- Kut Görgün, E., Yörür, N. (2018). Kırsal Yerleşmelerde Özgün Dokunun Korunmasında Bir Araç Olarak Köy Tasarım Rehberleri: Ödemiş Bademli Örneği. TÜBA-KED, 17, 25-47. DOI: 10.22520/tubaked.2018.17.002.
- Ongun, U., Gövdere, B., Çiçek, U. (2016). Yeşilova'nın Kırsal Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi. SDÜ Vizyoner Dergisi, 7 (16), 75-88, Isparta.
- Oxford (2022). Elektronik Sözlük. (Erişim tarihi: 02.01.2023). <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/oxford>.
- Öztürk, M. (2020). Çanakkale Görsel. (Erişim 20. 05. 2023). <https://www.facebook.com/canakkalegorsel/photos/a.295891773903882/1565413550285025/>.
- Sevil, T., Şimşek K.Y., Katırcı, H., Çelik, V.O., Çeliksoy, M.A. (2012). Boş Zaman ve Rekreatif Yönetimi. (Edit: Serdar Kocaekşi). T.C. Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2497, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 1468, Eskişehir.

- Somuncu, M., Yiğit, T. (2009). Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Sitleri Dünya Mirası Alanındaki Turizmin Sürdürülebilirlik Perspektifinden Değerlendirilmesi. V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Proc. içinde, 387-402, (16-17 Oct.2008), Ankara.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. Ege Coğrafya Dergisi, 12, 1-11 İzmir.
- Spatariu, E. C., Trandafir, R. A., Lazar, C. M. (2010). The Swot Analysis of the Rural Tourism in the South-Eastern Romania. Ovidius University Annals, 10, 1315-1319.
- Twine, W. (2005). Changing Socio-Economic Factors Influence Vegetation Change In The Communal Range Lands of The South African Lowveld. African Journal of Range and Forage Science, 22(2), 93-100.
- Tekeli, İ. (2016). Dünya’da ve Türkiye’de Kent-Kır Karşıtlığı Yok Olurken Yerleşmeler İçin Temsil Sorunları ve Strateji Önerileri. İdeal Kent Yayınları: 2/1 (1. Baskı), ISBN: 978-605-83819-3-3. Adamor Ltd. Şti., Ankara.
- Uygun, S. (2009). Çanakkale’de Eğitim ve Okullar Tarihi (1839-2009). Kriter Yayınları, Berdan Matbaacılık, İstanbul. ISBN: 978-605-5863-18-0.
- Uzun, O., Dilek, F., Çetinkaya, G., Erduran, F., Açıksöz, S. (2012). Planlama. T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara. ISBN No: 978-605-4610-09-9.
- Varnacı Uzun, F., Somuncu, M. (2011). Kültürel Peyzajın Korunması ve Turizm İlişkisi Bağlamında Yerel Halkın Görüşleri: İhlara Vadisi Örneği. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, 3 (2), 21-36.
- Wu, W., Zou, C., Ren, Y. (2013). Exploring Landscape Design of Community Parks From Ecology and Recreation Perspectives. Environmental Engineering and Management Journal, 12 (9), 1869-1873, (Erişim tarihi: 13.08.2020) <http://omicron.ch.tuiasi.ro/EEMJ/>.
- Yaşaroğlu, Ş. A. (1992). Turizm Bilincini Geliştirme, Turizm Eğitimi Konferansı Workshop. Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Yıldız, Z., Kalağan, G. (2008). Alternatif Turizm Kavramı ve Çevresel Etkileri. Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Siyasi Dergi, 35, 42- 44.